

Esad Önen (1873-1936)

Esad Bey, 1873 yılında Mardin’de doğdu. Babası Millizade Abdurrahman Efendi’dir. İlk ve orta eğitim-öğretimini Mardin Rüştüyesi’nde gördü. Rüştüeyi tamamladıktan sonra Tahrirat Kâtibi göreviyle Halep’te devlet memurluğu yaptı. 1920 yılında Mardin Nüfus Müdürlüğünde Başkâtip görevini sürdürürken TBMM Birinci Dönem Mardin Milletvekili olarak intihab edildi. Mecliste; Nafia, Orman, Madenler, Dilekçe ve PTT komisyonlarında yer aldı. 1923’te milletvekilliğinin son ermesinin ardından Mardin’e döndü ve 19 Eylül 1936’da vefat etti.

Esad Bey’in birinci dönem Mardin milletvekilliği, 1920-1923 yılları arasını kapsıyordu. Bu dönemde birçok kanun görüşmesine ve güven oylamasına katıldı. 7 Ağustos 1920 tarihli oturumda, Dahiliye Vekili Hakkı Behiç Bey (Bayıç) için yapılan güven oylamasında olumlu yönde görüş bildirdi. 14 Eylül 1920’de meclise sunulan ve içki imalatının, satışının, kullanımının ve ithalatının yasaklanmasını öngören Men’i Müskirat Kanunu’na ret oyu kullandı fakat kanun meclisten geçti.

Esad Bey, 1921 yılının 30 Mayıs günü TBMM’den geçen ve posta-telgraf ücretlerinin artırılmasına yönelik kanuna kabul oyu kullandı. 21 Temmuz 1921 tarihinde mecliste gerçekleşen oturumda, daha önce 16 Mart 1921’de TBMM ile Sovyet Rusya arasında imzalanan Moskova Anlaşması’nın onaylanmasına kabul oyu kullandı. Ayrıca aynı oturumda meclisten geçen ve gayrimüslimlerden askere çağırılmamaları karşılığında nakdi bedel alınmasını içeren “Muafiyeti askeriye vergisi hakkında kanun” için de evet oyu verdi. 3 Ağustos 1921 tarihinde meclisten geçen ihracat vergisinin kaldırılmasına dair kanunun görüşmelerinde evet oyu kullandı. Esad Bey, “Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine Başkumandanlık tevcihine dair kanun” için yapılan görüşmelere de katıldı. 5 Ağustos 1921’de mecliste gerçekleşen oylamada evet oyu verdi. TBMM’den 6 Ekim 1921’de geçen ve Koçgiri İsyanı’na katılmış olanların affedilmesini öngören karara evet oyu verdi. Meclisin 8 Ekim 1921 tarihli oturumunda gerçekleşen güven oylamasında, Maliye Vekili Hasan Fehmi Bey (Ataç) için olumlu yönde oy verdi.

Esad Bey, 8 Temmuz 1922’de TBMM’den geçen; icra vekilleri reisinin ve icra vekillerinin meclis üyeleri arasından, ayrı ayrı seçilmelerini öngören kanun için evet oyu kullandı. TBMM’nin 6 Eylül 1922 tarihli oturumunda kabul edilen, daha önce rüşvetten dolayı İstiklal Mahkemesi tarafından mahkum edilen Konya eşrafından Başaralı Mustafa Efendi’nin affını içeren kanun için kabul oyu verdi. TBMM’ye 25 Eylül 1922 tarihinde sunulan ve işgalden kurtarılan bölgelere gerçekleştirilecek yardıma ilişkin kanuna kabul oyu verdi. Çıkarılan kanun ile; işgalden kurtarılmış yerlerdeki halkın evlerinin tamiri ve gerekli görülürse yeni konutlar yapılması için kullanılmak üzere 500.000 lira ek bütçe ayrıldı. TBMM’nin 13 Kasım 1922 tarihli oturumunda kabul edilen, işgalden kurtarılmış yerlerdeki yardıma muhtaç çiftçilere üç yıl boyunca tohum, çift hayvanı ve ziraat aleti tahsis edilmesine yönelik kanuna evet oyu verdi. TBMM’nin 27 Kasım 1922’de gerçekleşen oturumunda, hilafet makamından gelen telgraflar mecliste okunurken ayağa kalkılmasını içeren bir takrime kabul oyu verdi. 2 Aralık 1922 tarihinde mecliste Maliye Vekili Hasan Fehmi Bey (Ataç) için gerçekleştirilen güven oylamasında evet oyu verdi. 6 Aralık 1922’de, daha önce işgalden kurtarılmış olan bölgelere istiklal mahkemeleri gönderilmesini içeren bir takrir için kabul oyu kullandı. TBMM’nin 21 Aralık 1922 tarihli oturumunda gündeme gelen, asker kaçaklarının ailelerini sürgün eden kişiler hakkında inceleme yapılmasına yönelik bir teklife ret oyu verdi.

TBMM’nin 29 Ocak 1923 tarihli oturumunda, mecliste muhalif pozisyonunda bulunan ikinci grup üyesi mebuslar tarafından, Yunus Nadi Bey’in (Abalıoğlu) Yenigün gazetesinde yayınladığı “Yeni Bir Cidal Devri” başlıklı makalesi

nedeniyle yargılanması talep edildi. Makalede meclisteki muhalefet grubu eleştiriliyordu. Ancak konuya ilişkin olarak Divan-ı Riyaset, Yunus Nadi Bey'in yargılanmasına gerek olmadığına yönelik bir karar aldı. Bu karar mecliste de oylamaya sunuldu ve Esad Bey, Divan-ı Riyaset kararını destekleyen birinci grup mensubu mebuslar ile birlikte ilgili karar için kabul oyu kullandı.

Esad Bey, birinci dönem Mardin milletvekilliği esnasında katıldığı kanun görüşmelerinin ve güven oylamalarının yanı sıra, birçok takrirdede de imza veren mebuslar arasında yer alıyordu. 9 Eylül 1920 tarihli TBMM oturumunda, cephe gerilerindeki direnişin desteklenmesi ve genişletilmesi için meclise sunulan takrirdede yer aldı. 11 Eylül 1920'deki TBMM görüşmelerinde, diğer Mardin mebuslarından İbrahim Bey (Turhan) ve Midhat Bey ile İstanbul'daki Şura-yı Devlet makamının yerine geçecek bir heyetin kurulmasını öngören bir teklifte yer aldı. Fakat takrir meclis tarafından kabul edilmedi. Esad Bey'in, TBMM'ye 20 Haziran 1921 tarihinde sunulan, savaşın sürdüğü cephelerin çevresinden Anadolu'nun iç bölgelerine doğru göç etmek zorunda kalan halkın tekrar kendi yurtlarına yerleşmeleri için yardım edilmesini öngören bir takrirdede imzası bulunuyordu.

Esad Bey, 11 Eylül 1922 tarihinde, işgalden kurtarılmış bölgelerde alınacak tedbirlere ilişkin meclise sunulan bir takrirdede yer aldı. Takrirdede öncelikle işgalden kurtarılmış yerlerde daha önce işgal kuvvetleriyle iş birliği yapmış olanlar cezalandırılmıyordu. Ardından, işgal döneminde başlayan davalar hızla sonuçlandırılmalı, yaşanan maddi zararlar giderilmeli, muhacirlerin iskanı ile iaşesi sağlanmalı ve terk edilmiş mallar hazineye geçirilmeliydi. 19 Ekim 1922 tarihli görüşmelerde, 115 mebus tarafından sunulan bir takrirdede yer aldı. Takrirdede, meclisin Ankara'dan Bursa, Konya veya İzmir şehirlerinden birine taşınması teklif ediliyordu. Gerekçeye göre Ankara; mebusların, memurların ve askeri personellerin yaşamalarına uygun değildi. Fakat takrir meclisten geçmedi. 30 Ekim 1922 tarihli oturumda meclise sunulan, Saltanat'ın kaldırılmasına yönelik kanun teklifinde yer aldı. Takrirdede, Osmanlı Devleti'nin artık ortadan kalktığı, "yeni Türkiye hükümetinin onun varisi" olduğu ve hilafet kurumunun içerisinde bulunduğu esaretten kurtarılması gerektiği belirtiliyordu. Takririn devamında; Teşkilat-ı Esasiye ile egemenliğin millete verildiği, bu nedenle İstanbul'daki padişahlık makamının varlığının son bulduğu ve İstanbul'da meşru bir hükümetin bulunmadığı açıklanıyordu. Esad Bey'in, ertesini gün 1 Kasım 1922 tarihinde gerçekleşen oturumda meclisten geçen, hilafet makamının Osmanoğlu ailesine ait olduğuna dair ve halifenin meclis tarafından seçilmesini içeren takrirdede de imzası bulunuyordu.

Erdem MERAkli

KAYNAKÇA

Çoker, Fahri, **Türk Parlemanto Tarihi: Millî Mücadele ve TBMM I. Dönem, 1919-1923**, C III., TBMM Vakfı Yayınları, Ankara 1994.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 1, İçtima Senesi 1, Cilt 3, 44. İnikat, 7 Ağustos 1920.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 1, İçtima Senesi 1, Cilt 4, 62. İnikat, 9 Eylül 1920.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 1, İçtima Senesi 1, Cilt 4, 63. İnikat, 11 Eylül 1920.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 1, İçtima Senesi 1, Cilt 4, 65. İnikat, 14 Eylül 1920.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 1, İçtima Senesi 1, Cilt 10, 38. İnikat, 30 Mayıs 1921.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 1, İçtima Senesi 1, Cilt 10, 40. İnikat, 20 Haziran 1921.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 1, İçtima Senesi 2, Cilt 11, 53. İnikat, 21 Temmuz 1921.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 1, İçtima Senesi 2, Cilt 11, 60. İnikat, 3 Ağustos 1921.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 1, İçtima Senesi 2, Cilt 12, 62. İnikat, 5 Ağustos 1921.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 1, İçtima Senesi 2, Cilt 13, 88. İnikat, 6 Ekim 1921.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 1, İçtima Senesi 2, Cilt 13, 89. İnikat, 8 Ekim 1921.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 1, İçtima Senesi 3, Cilt 21, 70. İnikat, 8 Temmuz 1922.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 1, İçtima Senesi 3, Cilt 22, 98. İnikat, 7 Eylül 1922.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 1, İçtima Senesi 3, Cilt 22, 100. İnikat, 11 Eylül 1922.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 1, İçtima Senesi 3, Cilt 23, 108. İnikat, 25 Eylül 1922.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 1, İçtima Senesi 3, Cilt 24, 122. İnikat, 19 Ekim 1922.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 1, İçtima Senesi 3, Cilt 24, 129. İnikat, 30 Ekim 1922.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 1, İçtima Senesi 3, Cilt 24, 130. İnikat, 1 Kasım 1922.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 1, İçtima Senesi 3, Cilt 24, 137. İnikat, 13 Kasım 1922.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 1, İçtima Senesi 3, Cilt 25, 146. İnikat, 27 Kasım 1922.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 1, İçtima Senesi 3, Cilt 25, 149. İnikat, 2 Aralık 1922.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 1, İçtima Senesi 3, Cilt 25, 151. İnikat, 6 Aralık 1922.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 1, İçtima Senesi 3, Cilt 25, 160. İnikat, 21 Aralık 1922.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 1, İçtima Senesi 3, Cilt 25, 183. İnikat, 29 Ocak 1923.

28/03/2025 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/esad-onen-1873-1936/?pdf=7791> adresinden erişilmiştir